

СПРАВКА

**ЗА НАУЧНИТЕ И НАУЧНО-ПРИЛОЖНИТЕ ПРИНОСИ В ТРУДОВЕТЕ
НА ДОЦ. Д-Р КРАСИМИРА СТАНЕВА,**

**КАНДИДАТ ПО КОНКУРС ЗА ЗАЕМАНЕ НА АКАДЕМИЧНА
ДЛЪЖНОСТ „ПРОФЕСОР“ КЪМ КАТЕДРА „МЕНИДЖМЪНТ И
АЛТЕРНАТИВЕН ТУРИЗЪМ“, ОБЛАСТ НА ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ
3. СОЦИАЛНИ, СТОПАНСКИ И ПРАВНИ НАУКИ, ПО ПН 3.9.
ТУРИЗЪМ, НАУЧНА СПЕЦИАЛНОСТ „ИКОНОМИКА И
УПРАВЛЕНИЕ“, ПО ДИСЦИПЛИНАТА „ЗДРАВЕН, БАЛНЕО И СПА
ТУРИЗЪМ“ Публикуван в ДВ, бр. 37 от 07.05.2019 г.**

СЛЕД ХАБИЛИТИРАНЕТО ЗА "ДОЦЕНТ"

За участие в конкурс за заемане на академична длъжност „професор“ към катедра „Мениджмънт и алтернативен туризъм“, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, по ПН 3.9. Туризъм, научна специалност „Икономика и управление“, по дисциплината „Здравен, балнео- и СПА туризъм“, обявен с Решение на АС при ЛТУ и публикуван в ДВ бр. 37/07.05.2019 г. се представя общ списък с 155 заглавия, от които за рецензиране са 96. Последните са разпределени както следва: три монографии, 69 статии, 15 пленарни и поканени доклади и девет учебника и учебни пособия.

Научноизследователските и образователните проекти са 19 (8 международни и 11 национални), докладите с приложен характер са 77, от тях представени за конкурса са 39.

Научните трудове и публикациите след хабилитирането са групирани както следва:

- Монографии – 3 (№№ 59, 60, 61);
- Учебници и учебни пособия – 9 (№№ 62, 63, 65, 66, 67, 68, 69, 70);
- Публикации в научни списания и сборници от конференции – 69, в т.ч.: в български – 45 бр., в международни – 24 бр.
- Доклади – пленарни и поканени на международни и национални научни форуми – 15 бр. (№№ 141- 155).

Установени са 62 цитирания на 30 статии.

От представените резултати в научните публикации могат да се изведат следните приноси с научен, научно-приложен и приложен характер:

А. Научни приноси

1. Оценени са природните ресурси, необходими за развитие на здравния, балнеологичния и СПА туризъм в страната:

1.1. Проучени са ресурсите за балнеологичен и СПА туризъм в трансграничния район България-Сърбия, като са оценени хидрохимичните и геоекологичните

характеристики на термоминералните находища - 32 минерални извора в страната и 12 от Сърбия. Направена е медикобиологична оценка на находищата и са оценени балнеологичните им качества (100, 101, 103, 104, 109, 110, 112, 115, 116, 119, 120, 131, 132, 134, 137, 141, 142, 143, 145, 152, 155).

1.2. Приложен е интердисциплинарен изследователски подход за геомедицинска оценка на компонентите на околната среда и е адаптиран за туристическия сектор. Оценено е влиянието на факторите на околната среда върху човешкото здраве в туристическите обекти и в СПА и уелнес центровете с цел постигане на по-ефикасна рекреационна среда. (81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 92, 114, 116, 124, 128, 139, 140). Във възможностите на приложния метод е прецизиране на оптимални условия за провеждане на балнеотерапевтични, уелнес и СПА практики, отчитайки географското разпределение на обществено значими заболявания, дефицит или излишък на минерали и качество на природните ресурси, използвани за туристически цели (109, 110, 113, 118, 120, 126, 127, 130, 133, 135, 139, 142, 143, 145, 147, 148).

1.3. Въведен и приложен е иновативен подход за електромагнитен скрининг и оценка на геопатогенния стрес в обектите за рекреация, което е в пряка връзка с настъпващите нормативни изисквания за оценка на здравословния риск за населението, причинен от високи експозиции от нейонизираща радиация: (62, 63, 64, 65, 114, 116).

2. Проучени и оценени са палеонтологическите ресурси за туризъм в страната: (71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 130, 133, 135, 138).

За пръв път са проучени и оценени палеонтологическите находища в Родопите-т.нар. Родопски палеоген и погребаните коралови рифови постройки от Централна Северна България с оглед тяхното вграждане в туристически маршрути и дестинации. Направена е детайлна характеристика на палеонтологическото разнообразие в пет богати палеофлористични находища и разкритията на коралови рифове от Ловешката ургонска група в района Ловеч-Велико Търново. За пръв път се разглеждат тези находища като туристически ресурс за специализиран туризъм, насочен към специалисти, натуралисти, любители и колекционери на фосили. Оценени са условията, необходими за разработване на специализирани туристически дестинации: достъпност до средата, разкритост на природните обекти, ландшафтни особености, наличие на туристическа инфраструктура и степен на проученост на природните обекти. Моделирани са първите креативни палеонтологически туристически маршрути в страната на база направените детайлни проучвания от 1995- до днес (62, 63, 133, 135, 138).

3. Проучени е ролята на геомедицината и геотерапията в системата на здравния туризъм.

Използвайки възможностите на геомедицината е създаден алгоритъм за избор на подходящи медикъл СПА, СПА или уелнес практики от здравнотуристическия пакет, съобразени с конкретните географски обусловени условия и индивидуалното физиологично състояние на клиента. Описана е последователността за изработване на персонализирано здравно туристическо меню: анализ на влиянието на природните фактори върху човешкото здраве, изясняване на необходимите дневни дози от естествени минерали за функциониране на човешкия организъм и разработване на коригиращи програми за подобряване на работоспособността и качеството на живот на клиентите. Съществен елемент от геомедицинската оценка на даден туристически район е оценка на риска в резултат от промяна на природните фактори, анализ на здравния риск при състояния на природни бедствия и кризи. Геотерапията, като приложна част на

геомедицинската наука се апробира в здравнотуристическия пакет за клиенти. Основните ръководни принципи при описаните геотерапевтични практики – приложение на природни продукти в естествени екологични условия доближават туриста до уелнес философията: „Здраве от природата” (59,60, 61, 64, 94, 121, 131, 136,137, 139, 140).

4. Проучени са рехабилитационни терапии, приложими в здравнотуристическото предлагане на деца с интелектуална недостатъчност и лица с увреждания: (88, 89, 90, 1 95, 96, 98, 99, 102, 105, 107, 111, 112, 117, 123).

Проучени са специализирани рехабилитационни терапии, насочени към деца с интелектуална недостатъчност /ДИН/ и лица с увреждания с оглед оценка на възможността тези терапии да бъдат включени в комплексен здравнотуристически продукт. Получените резултати от приложените методично прецизирани терапевтични подходи в отделните научни изследвания са предпоставка за разработване на здравнотуристическа услуга от висок клас с фокус: логопедична помощ, сензорна терапия, ерготерапия. Проучвания от подобен характер все още са ограничени в нашата страна и всеки постигнат резултат в тази посока е сериозен напредък в културата на нововъведенията, както за здравния туризъм, така и за самите клиенти, чието качество на живот е свързано с поддържане на по-дружелюбна психоемоционална среда: (94, 95, 96, 97, 98, 99, 102, 105, 107, 111, 112, 113, 114, 117, 123, 140).

5. Оценка на териториалните аспекти за управление на здравния туризъм.

4.1. Приложен е системен подход за оценка на възможностите и перспективите за развитие и устойчиво управление на здравния (балнеологичен, уелнес и СПА) туризъм в Трансграничен район България-Сърбия (108, 109, 112, 116,118,124,125,128,129,141,146,151).

5.2. Направена е интегрална оценка на биоклиматичния ресурс в община Троян с оглед развитие и управление на специализиран тип рекреационен туризъм в горски условия. Проучени и оценени са възможностите за промотиране на допълнителна стопанска дейност в горските стопанства, като е разработен и модел за управление на горски рекреационен туризъм за пръв път в нашата страна: (59, 60, 139, 142, 144, 146, 154, 155).

5.3. Оценени са предпоставките за балансирано управление на уелнес, уелбийнг и уелмент туризъм в Р. България, използвайки синергизмът на природните и антропогенните туристически ресурси: (101, 104, 108, 115, 119, 127, 131, 136, 140, 141, 145, 150, 152, 155). Този подход позволява пълноценно усвояване на природните туристически ресурси и реално оценяване значимостта на всеки един от тях при моделиране и управление на даден туристически продукт, насочен към подобряване качеството на живот на клиентите и с позитивен отпечатък върху общественото здраве.

5.4. Разработени и апробирани за пръв път в страната са Модел за Общинска туристическа идентичност и Модел за Общинска туристическа резервационна система (129, 154, 155).

Изграждането на експериментално-статистически модел на равнище туристически комплекс е предпоставка за вземане на по-успешни управленски решения, които се основават на подобрената информационна осигуреност и анализ на общинските туристически ресурси като необходимо условие за насърчаване на инвестициите, стимулиране на туристическия пазар и на пазара на труда.

6. Оценена е връзката между качество на живот, обществено здраве и необходимост от сертифициране на здравотуристическите услуги в страната. Разработен и предложен е компетентен модел за практикуващите в СПА и уелнес центровете (61, 64, 65, 67, 68, 92, 93, 99, 100, 101, 103, 106, 109, 110, 114, 116, 118, 120,123, 128, 129, 132, 137, 137, 140, 147, 151, 153, 154, 155)

Здравният риск за туристите и за практикуващите специалисти в сектор здравен туризъм са от водещо значение за развитие на устойчив и успешен туристически продукт. Изяснено е влиянието на различни рехабилитационни терапии и СПА практики върху здравето на човека и качеството на живот, които се предлагат в туристическите обекти. Специално внимание е отделено върху въздействието на специфични рехабилитационни терапии върху здравословното състояние на лица с увреждания. Анализирани и оценени са възможните рискове за клиентите на здравотуристически услуги по отношение липса на професионална компетентност у практикуващите. Проучен и оценен е европейският опит в стандартизирането на туристическите услуги в СПА и уелнес сектора, като са оценени възможностите за въвеждане на тези стандарти в България, което е в пряка връзка и с авторовото участие в изработването на Наредбата за условията и реда за сертифициране на балнеолечебни, СПА, уелнес и таласотерапевтични центрове (2016). Апробирани са две системи за повишаване качеството на предлаганите услуги в СПА и балнеологичния сектор: HSE (Health, Safety, Environment) и QMS (Quality Management System), които са новост за българския туристически сектор. (64, 65, 66, 67, 89, 90, 94, 97, 99, 101, 105, 109, 112, 114, 116, 118, 128, 137, 140, 147).

Б. Научно-приложни приноси

7. Разработени са концептуални модели за развитие и управление на иновативните туристически продукти в страната - Геомедицински туризъм, Горски рекреационен туризъм, уелбийнг и уелмент туризъм (62, 63, 64, 101, 107,119, 121, 122, 126, 136,137, 139, 141,143, 144, 145, 146, 147). Разработените модели обединяват научните резултати, получени при изучаването на природните и антропогенните туристически ресурси, необходими за развитие на туризма, но с ясно изразена практическа насоченост, базирани на динамичната социално-икономическа и политическа среда. Последната обобщава професионалният опит на автора в това направление до хабилитирането в ПН 3.9. (19, 39, 51, 55).

7.1. Разработен е иновативен туристически продукт за европейския туристически пазар - Геомедицински туризъм, който акцентира върху използването на природни (геоложки) забележителности, елемент от националното културно-историческо наследство за общо-оздравителни и укрепващи практики, целящи постигането на хармонично и балансирано психоемоционално и физическо състояние на клиента. Естествената природна среда, която се явява среда на възстановителни и общоукрепващи практики, базирани на приложение на природни продукти е интересен подход в туристическата дейност, който насочва вниманието на клиентите към високоспециализираната услуга. Разработеният и успешно прилаган в страната, Сърбия и Австрия туристически продукт е насочен предимно към физически здрави клиенти, които имат отношение към природосъобразния начин на живот (<https://wellnessproject.info/%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/eu-welvet-conference>).

8. Разработени са алгоритмите за моделиране на специализирани туристически дестинации, подходящи за вграждане в комплексен здравно-туристически продукт:

8.1. Разработени са палеонтологически туристически дестинации в България, които са новост за българския туристически пазар. Оценени са възможностите за тяхното развитие като елемент от комплексен туристически продукт (62, 63, 130, 133, 135, 138, 147) или като продукт за креативен туризъм.

8.2. Разработени са дестинации за езотеричен туризъм в страната като елемент от специализирано туристическо предлагане с креативен фокус (108).

8.3. Разработени са горско-рекреационни и геомедицински туристически дестинации, насочени към различни целеви групи в зависимост от индивидуалното здравословно и общо функционално състояние на клиентите. Разработени са като персонализиран туристически продукт (59, 60, 62, 63, 140, 144, 149).

9. **Разработени са учебно-методични пособия**, които допълват лекционния материал и целят да подпомогнат самостоятелната подготовка на обучаваните. Те са подходящи и за специалисти от ПН 3.9. Туризъм, както и за такива с интерес към моделирането на туристически дестинации с различно тематично съдържание и към разнообразието от масажни техники, прилагани в СПА туризма (62, 63, 64, 65, 66, 67, 68).

10. **Разработени и представени са иновативни подходи в обучението в ПН 3.9. Туризъм**, които са в пряка връзка с динамичната обучителна и социално-икономическа среда. Определен е компетентностният модел за специалисти в областта на СПА туризма (106, 115, 120, 132).

11. **Обоснована е необходимостта от създаване на нова професия „Уелнес инструктор”**, която е израз на променената социална среда и влиянието на интензивните обществени процеси върху качеството на живот и личностна реализация на съвременния човек (61).

В. Приноси с приложен характер

1. Разработени са комплексни екологични оценки на развити туристически райони и на такива с висок туристически потенциал (47, 55, 61, 67, 69, 75, 76). Оценена е съвместимостта на инвестиционни намерения с целите на опазване на елементите от НЕМ Натура 2000 в райони с туристически потенциал (48, 61, 71, 72, 73, 74, 75, 76).

2. Разработени са модели за създаване на туристическа идентичност на общинско ниво (129, 154, 155), съобразени с туристическите ресурси и традиции.

3. Разработена е специализирана методика за интегрална оценка на биоклиматичните ресурси, предоставена в Министерство на здравеопазването (59, 60).

4. Оценено е въздействието на околната среда при реализиране на Общи устройствени планове на общини с развит туризъм (67, 68, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77).

5. Оценено е въздействието на инвестиционни предложения върху природните ресурси при реализирането им в райони с туристическа дейност (46, 47, 52, 55, 57, 59, 61, 62).

Г. Приноси с образователен характер

За целите на обучението в ПН 3.9. са разработени 9 учебника и учебни пособия /62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 79/. Съставени и утвърдени от АС на ЛТУ са 16 учебни програми за бакалавърска и магистърска степени на специалност Алтернативен туризъм и Управление на алтернативния туризъм /2014-2019 г./ и четири за обучението на студенти и специализанти /Списък на учебните програми/.

Анализирани и обогатени са европейските стандарти за оценяване и акредитация на образователни програми и професионални компетенции в България, Естония, Северна Македония, Австрия и Уелс. Разработени са образователни инструменти за нова европейска професия „Уелнес инструктор”, включително за дигитално обучение (63).

Изготвил: .....